journal.phaselis.org

PHASELIS | Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi
Journal of Interdisciplinary Mediterranean Studies
Volume I (2015)

Yeni Buluntular Işığında Phaselis Epigrafi Çalışmaları

Epigraphical Studies in Phaselis in the Light of New Finds

Nihal TÜNER ÖNEN

OPEN ACCESS JOURNALS

PHASELIS: Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki makaleleri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, makalelerin çıktısını alabilir ve kaynak göstererek makalelere bağlantı verebilir.

PHASELIS: Disiplinlerarası Akdeniz Araştırmaları Dergisi uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten makaleler derginin web sitesinde (journal.phaselis.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume I: Ocak-Aralık 2015) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.
Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Makale Künyesi N. Tüner Önen, "Yeni Buluntular Işığında Phaselis Epigrafi Çalışmaları". *Phaselis* I (2015) 19-38.
Kabul Tarihi: 05.05.2015 | Online Yayın Tarihi: 12.06.2015

Editörya Phaselis Research Project
www.phaselis.org

journal.phaselis.org

PHASELIS

Vol. I (2015) 19-38

Yeni Buluntular Işığında Phaselis Epigrafi Çalışmaları

Epigraphical Studies in Phaselis in the Light of New Finds

Nihal TÜNER ÖNEN*

Öz: Buradaki makale, ilk olarak 1811 yılında keşfedilen Phaselis kentinin bugüne kadar bilim dünyasına tanıtılan ve bilimsel olarak yayınlanan epigrafik verilerini bir arada sunarak kentin epigrafi çalışmalarını bir araya getirmeyi ve 2012 - 2014 yılları arasında yürütülen Phaselis araştırmalarında tespit edilen yeni yazıtları bilim dünyasına tanıtmayı; bazı yazıtlar üzerinde *corrigendum* (düzeltme) ve *addendum*'lar (eklemeler) yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Phaselis · Epigrafi · Onur Yazıtı · Mezar Yazıtı · Agon Yazıtı

Abstract: This paper gathers the epigraphical studies of the ancient city of Phaselis, discovered in 1811, by presenting all of the epigraphical data which have been published and introduced to the scientific world; to introduce the new inscriptions determined during the research conducted between 2012 and 2014; and to make corrigendum (correction) and addendum (addition) to some published inscriptions.

Keywords: Phaselis · Epigraphy · Honorary Inscription · Funerary Inscription · Agon Inscription

Phaselis kentinin epigrafi çalışmaları, modern araştırmacılardan kenti ilk keşfeden Kaptan F. Beaufort tarafından başlatılmıştır denilebilir. Zira Kraliyet Donanması adına yürütülen Küçük Asya'nın güney sahilinin ölçülmesi işi ile bağlantılı olarak 1811 ve 1812 yıllarında Phaselis'i ziyaret etmiş ve planını çıkarmış olan Beaufort, kentte yaptığı araştırmalarda yazıtlarla da meşgul olmuş ve yazıtlarda geçen Φασηλίτης ethnikonundan dolayı bu yerleşimi antik Phaselis kenti ile özdeşleştirmiştir. Beaufort eserinde kentten iki yazıtı majuskel olarak yayınlamıştır[1]. 1838 yılında C. Fellows Hadrianus'a ithaf edilen anıtsal kapının ithaf yazıtının bir kısmını bulmuş ve Domitianus Agorası'nın ithaf yazıtını yayınlamıştır[2]. Her iki araştırmacının az sayıda da olsa kentin yazıtlarını modern araştırmalara açması önemlidir. Kaydedilen söz konusu Phaselis yazıtları 1853 yılında *Corpus Inscriptionum Graecarum* (*CIG*) serisinin üçüncü cildinde yayınlamıştır[3].

Phaselis epigrafi çalışmalarına asıl ilgi bundan sonra gelişmiştir. Öyle ki 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında kente gelen ziyaretçiler dikkatlerini yazıtların keşfine çevirmişlerdir. 1874 yılında Attaleia'ya gelen G. Hisrchfeld, Consul Dionysios Vitalis'in evinde merdiven basamağı olarak kullanılmış olan Mausolos yazıtını bulmuş ve aynı yıl içinde bu yazıtı

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. nihaltuner@akdeniz.edu.tr

1 Beaufort 1818, 66 vd.

2 Fellows 1839, 211 vd.

3 *CIG* III 4324, 4332-4338.

majuskel olarak yayınlamıştır[4]. A. Bezzenberger söz konusu yazıtı ilk minuskel yayınlayan kişi olmuştur[5]. Onun ardından F. Bechtel ve H. Collitz editörlüğünde yeniden değerlendirilen yazıt üzerinde W. Judeich yeni tamamlama önerilerinde bulunmuştur[6]. 1881 ve 1882 yıllarında, O. Benndorf ve çalışma arkadaşları tarafından Küçük Asya'nın güneybatısında yürütülen ilk araştırmaların ardından 1883/84 kışında Avusturya ekibinden F. von Luschan çalışmalara devam etmiştir. Her iki çalışmada da Phaselis kenti doğrudan ele alınmasa da yazıtlarına değinilmiştir.[7] Aynı yıl içinde, Fransız bilim adamı V. Bérard da yerleşimi ziyaret ederek 1890 ve 1892 yıllarında Domitianus Agorası arşitrav yazıtını; Opramoas yazıtını; Q. Voconius Saxa ve oğlunu onurlandıran yazıtı; Korydalla ve Akalissos'luların Hadrianus onuruna diktikleri yazıtlar ile kentte pek çok memuriyet üstlenmiş Kolalemis'in onurlandırma yazıtı da dahil olmak üzere kentten 9 yazıtı yeniden değerlendirerek yayınlamıştır[8]. 1892 yılında O. Benndorf, E. Kalinka ve diğer Avusturyalı araştırmacılar Phaselis'teki araştırmalarına devam etmişlerdir. R. Cagnat tarafından hazırlanmış olan *Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes* (*IGR*) serisinin üçüncü cildinde o güne kadar yayınlı olan 12 yazıt bir araya getirilmiştir[9]. 1908 yılında ise A. W. van Buran kentte kaydettikleri yayınlı/yayınsız 7 yazıtı yeniden ele almış ve yayınlamıştır[10]. R. Paribeni ve P. Romanelli 1913 yılında kenti ziyaret etmiş ve imparator Caracalla'nın onurlandırılmasına ilişkin yazıt da dahil olmak üzere kaydettiği yazıtları yayınlamıştır[11]. 1921 yılında Phaselis'e gelen ve Antalya'ya geri dönüş yolunda karadan giden C. Anti ise, ilk kez Phaselis teritoryumunda yazıt kaydetmiş ve bunları yayınlamıştır[12]. En nihayetinde E. Kalinka 1944 yılında hem kendisinin kaydettiği hem de o güne kadar yayınlanmış olan epigrafik verileri *Tutili Asia Minoris* serisinin ikinci cildinin üçüncü bölümünde bir araya getirmiş ve kısa bir kent tarihi yayınlamıştır[13].

1968 yılında H. Schläger tarafından başlatılan, 1969 yılındaki ölümünden sonra J. Schäfer'ın idaresi altında devam ve Phaselis limanlarının topografik ve yapısal araştırmasını amaçlayan yüzey araştırmalarına epigraf olarak J. Blackman de katılmıştır. Blackman kentte yaptığı çalışmalarda, daha önceden yayınlanmış olan yazıtların yerlerini yeniden lokalize etmek istemiş, fakat pek çok yazıtı yayınlarda tarif edilen yerlerinde bulamamış, yada çok farklı yerlerde tespit etmiştir. Blackman aynı zamanda dokuz yeni yazıt ile yayınlı yazıtlara ait yeni parçalar yayınlamıştır[14].

Phaselis'te 1980 yılında K. Dörtlük; 1981'den 1985 yılına kadar da C. Bayburtluoğlu yönetiminde kazı çalışmaları yapılmıştır. Dörtlük dönemi çalışmalarında herhangi bir epigraf görev almazken, Bayburtluoğlu başkanlığında yürütülen çalışmalara S. Şahin epigraf olarak katılmış ve yeni yazıtlar kaydetmiştir. 1999 yılında kentten bir atlet yazıtı yayınlayan S. Şahin[15], daha

---

4 Hirschfeld 1874, 716.

5 Bezzenberger 1880, 337.

6 Judeich 1892, 256 no: 1; Bechtel – Collitz 1899, no: 1269.

7 Benndorf – Niemann 1884, 117 dn. 3; Petersen – von Luschan 1889, 142 no: 175.

8 Bérard 1890, 643-645; Bérard 1892, 440-446 no: 89-97.

9 *IGR* III 754-765.

10 Buren 1908, 185-189 no: 11-17.

11 Paribeni – Romanelli 1914, 185 no: 132-135.

12 Anti 1923, 735 vd. no: 3; 756 no: 10.

13 *TAM* II/3, 413-426 no: 1183-1220.

14 Blackman 1973, 566-568; 1981, 138-163.

15 Şahin 1999, 40-52.

önceden kaydettiği 15 yeni yazıtı ise 2006 yılında M. Adak ve N. Tüner Önen ile birlikte yayınlamıştır[16]. N. Tüner Önen, "*Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu*" başlıklı doktora tezi kapsamında kent içinden ele geçmiş 66 adet Phaselis yazıtı ve yazıt parçasını geçmiş edisyonların her birini tekrardan gözden geçirerek değerlendirmiştir[17]. Phaselis'in epigrafi literatürü yukarıda verildiği şekilde özetlenebilir. Yaklaşık 200 yıldır aralıklarla devam eden araştırmalardan ele geçerek yayınlanmış olan söz konusu yazıtlar 1923 yılından itibaren *Supplementum Epigraphicum Graecum* (*SEG*) ciltlerinde de taranmışlardır[18].

2012 yılından itibaren Akdeniz Üniversitesi Tarih Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Murat Arslan'ın başkanlığında yürütülen *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Yüzey Araştırmaları'*nın epigrafi çalışmaları yine aynı üniversitenin Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü öğretim üyesi olan ve buradaki makaleyi kaleme alan Yrd. Doç. Dr. Nihal Tüner Önen başkanlığındaki ekip tarafından üstlenilmiştir. Yukarıda sözü edilen araştırma tarihçesinden de görüldüğü üzere Phaselis'ten ele geçen epigrafik malzemenin çoğu 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başlarında kaydedilmiş ve yayınlanmışlardır. Bu edisyonlarda yazıtların buluntu yerleri hakkında genelde hiç bir bilgi verilmemektedir; bilgi verildiği durumlarda ise bu bilgi son derece muğlak, büyük oranda eksik ve hatta yanlış yönlendiricidir. Oysa yazıtların lokalizasyonu kalıntıların daha iyi bir şeklide anlaşılması hususunda oldukça önemlidir. Söz konusu yayınlarda yazıtların resimleri de çoğunlukla verilmemiştir. Sadece *TAM* II/3'de bazı yazıtların siyah beyaz resimleri verilmiş ve bazılarının çizimleri yapılmıştır. Bu sebeple *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Yüzey Araştırmaları* kapsamında sürdürülen epigrafi çalışmalarının birincil amacı bu güne kadar tespit edilememiş yazıtları bulmak ve kayıt altına alarak yayınlamak; ikincil amacı ise daha önce yayınlanmış yazıtları yerlerinde saptayıp, yeniden gözden geçirerek *corrigendum* (düzeltme) ve *addendum*'lar (eklemeler) yapıp değerlendirmek, estampajlarını alıp fotoğraflayarak envanterlemek ve *gps* koordinatlarını alıp kentin topografik haritasına aktararak kayıt altına almaktır.

2012 Yılı Çalışmaları

2012 yılı araştırma sezonunda gerçekleştirilen çalışmalarda kentin ana caddesi üzerinde toplam 20 yazıt belgelenmiştir. Bunlardan 17'si daha önceden yayınlanmışlardır[19]. Söz konusu yazıtlar-

---

16 Adak *et al.* 2006

17 Tüner Önen 2008, 303-367.

18 *SEG* II 694; VI 742, 773; XVII 676; XXIX 1515; XXX 1529; XXXI 1297-1309; XLIX 1934; LV 1466-1480.

19 Beaufort 1818, 66; *TAM* II/3 1200 (Φ̣ασηλειτῶν̣ ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος | [Π]τολεμαῖον δὶς τοῦ Κολα̣λή̣[μεος] | [Φ]ασηη<λε>ίτην, ἄνδ̣ρακαλ̣ὸ̣[ν] | [καὶ] ἀγαθ[ὸ]ν̣ γενόμενον καὶ [τοῦ] | [πρ]ώτου τάγματος τ̣ῆ̣ς̣ πό̣[λ]εο[ς], | εἰκοσαπρωτεύσαντα κ[-----] | μέχρι τοῦ τῆς ζωῆς χρόνο̣[υ, ἱερα]|τεύσαντα τῆς προκαθηγέτ̣[ι]|δος τῆς πόλεος θεᾶς Ἀ̣θηνᾶς | Πολιάδος καὶ τῶν θεῶν Σεβασ|τῶν, πρυτανεύσαντα φιλοτεί|μως, ὑποφυλάξαντα τοῦ Λ̣υκίων | ἔθνους, ὡς καθ̣᾽ ἑκάστην ἀρχὴν | τετειμῆσθαι αὐτὸν ὑπὸτῆς | πόλεος πολλὰ καὶ μεγά̣|λα παρεσχημένον τῇ̣ πατρίδι | ἐν τῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ, | καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν δὲ | αἰωνίους δωρεὰς καταλελοι|πότα τῇ πατρίδι εἴς τε ἀναθήματ[α] | καὶ θεωρίας καὶ διανομὰς ἀρετῆς | ἕνεκεν τῆς εἰς αὐτόν̣ [------] τὴν δὲ τοῦ | ἀνδριάντος ἀνάστασιν ἐποιήσατο | Μέννησσα̣ ἡ καὶ Τερτία Ἐνβρόμου δὶς | Φασηλεῖτις, ἡ θεία καὶ κληρονόμος αὐτοῦ, καθ[ὼ]ς | [ὁ] Πτολεμαῖος διετάξατο); Beaufort 1818, 67; *TAM* II/3 1192 (Αὐτοκράτορι | Καίσαρι Τραιανῷ | Ἁδριανῷ Σεβα[στῷ], | πατρὶ πατρίδος, | Ὀλυμπίῳ, σωτῆ[ρι] | τοῦ κόσμου, ὑπ[ὲρ] | τῆς ἐπιβάσεως | αὐτοῦ Ἀκαλισέω[ν] | ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμ[ος]); *CIG* 4333; *TAM* II/3 1186 (Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ, θεοῦ Οὐεσπασιανοῦ υἱός, [Δομετι|ανὸς Σεβαστός], ἀρχιερεὺς μέγιστος, δημαρχικῆς ἐξουσίας | τὸ ιγ΄, αὐτοκράτωρ τὸ κβ΄, ὕπατος τὸ ις΄, τειμητὴς διηνεκής, |πατὴρ πατρίδος); *CIG* 4335; *TAM* II/3 1194 ([Αὐτοκράτορι Καίσαρι] | θεοῦ Τραιανοῦ Παρ[θικ]οῦ υἱῶι, θεοῦ Ν̣έρουα̣ υἱωνῷ, | Τραιανῶι Ἁδριανῶι Σ̣[εβ]αστῶι, ἀρχιερεῖ̣ [μ]εγίστωι, | δημαρχικῆς ἐξουσία̣[ς τὸ] ιε΄, ὑπάτῳ τὸ [γ΄], πατρὶ [πατρίδ]ος, |

dan bir kısmının şu an bulunduğu yer *in situ* yerleri değildir. Zira 1982 yılı kazı çalışmaları sırasında güney limandaki Doğu Roma Dönemi rıhtımında devşirme malzeme olarak kullanılmış ya da Attaleia'ya götürülmek üzere limana indirilmiş yazıtlı blok taşlar buradan çıkarılıp ana cadde kenarına sıralanmışlardır[20]. Buluntu yeri Kalinka ve Blackman tarafından tiyatro olarak verilen *TAM* II/3 1206 numaralı yazıt da *Tetragonal Agora* önünde ana cadde kenarına yerleştirilmiştir.

Ὀλυμπίωι, σω[τῆρι τοῦ] σύμπαντος κόσμου| καὶ [τῆς] πατρίδ[ος, τῆς] πόλε[ως] Φασηλιτῶν, | Τυνδαρὶς Διοτείμ[ου τοῦ φύ]σει Γναίου Λικινίου, | Μάρκ{ι}ου υἱοῦ, Ῥουφε[ίνου τὴ]ν τετράγωνον ἀγοράν); *CIG* 4337; *TAM* II/3 1193 ([Αὐτοκράτορι | Καίσαρι Τρα|ιανῷ Ἁδριανῷ | Σεβαστῷ, πατρὶ | πατρίδος, Ὀλυν|[πίῳ, σ]ωτῆρι τοῦ | [κόσ]μου, ὑπὲρ τῆ[ς | ἐπιβ]άσεος αὐτοῦ | [Κορυ]δαλλέων ἡ *vac.* | [βουλ]ὴ καὶ ὁ δῆμος); Bérard 1890, 643 vdd.; *IGR* III 763; *TAM* II/3 1201; Blackmann 1981, 154 vd. (a- Κ(οίντον) Οὐοκώνιον | Σάξαν Ἀμυντια|νον, υἱὸν Κ(οίντου) Οὐο|κωνίου Σάξα | Φείδου, πρεσ|βευτοῦ καὶ ἀν|τιστρατήγου | τοῦ Σεβαστοῦ. | ἐπαρχειῶν Λυ|κίας καὶ Παμφυ|λίας, ὑπάθου | ἀποδεδειγμέ|νου, ἡγερου|σία. b- Κ(οίντον) Οὐοκώνιον, Σέξτου υἱόν, [Ῥωμυ]λία Σάξαν Φεῖδον, ὕπατον ἀποδεδε[ιγμέ]|νον, πρεσβευτὴν καὶ ἀντιστράτηγον τοῦ | Σεβαστοῦ ἐπαρχειῶν Λυκίας καὶ Πανφυλί|ας, ἀνθύπατον Πόντου καὶ Βειθυνίας | πρεσβευτὴν Σεβ(αστοῦ) λεγεῶνος δ΄ Σκυ|θικῆς, ἐπιμελητὴν ὁδοῦ Οὐαλερίας | Τ<ει>βουρτείνης καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς | τόποις στρατολογήσαντα, στρα|τηγὸν, δήμαρχον, ταμίαν καὶ ἀν|τιστράτηγον ἐπαρχείας Μακε|δονίας, χειλίαρχον πλατύσημον | λεγεῶνος γ΄ Κυρηναϊκῆς καὶ λε|γεῶνο[ς δ]ωδε[κά]της κε[ρ]α[υν]ο|φόρου, δώροις στρατιωτικοῖς | ὑπὸ θεοῦ Τραιανοῦ ἐν | ὠι | Παρθικῶ πολέμω δωρηθέν|τα, δεκεμούρουμ στλετίβους | ἰουδικάνδεις, τὸν πάτρωνα καὶ | εὐεργέτην τῆς πόλεως); Bérard 1892, 443 vd. no: 93; *TAM* II/3 1202 (Φασηλειτῶν ἡ βουλὴ καὶ | ὁ δῆμος ἐτείμησεν | καὶ ταῖς πέμ[π]ταις τει[μ]αῖ[ς | Κ]ολάλη[μι]ν Ἐξακέ[στου | ἄν]<δ>ρα κ[αλὸ]ν καὶ ἀ[γαθὸν καὶ | τοῦ πρ]ώτου τάγμ[ατος | τῆς πό]λεως, εἰκοσαπρωτε[ύσαν|τ]α μέχρι τέλους, γυμνασιαρχή|σαντα, γραμματεύσαντα τῆς [βου]|λῆς καὶ πρυτανεύσαντα καὶ [πρεσβεύ|σα]ντα δίς, γενόμενον δὲ καὶ | [ἐ]πιμελητὴν γυμνασιαρ[χίας] καὶ [δη]||μοσ<ί>ων ἔργων, πάσας τὰς ἀρχὰς | [ἄρξ]αντα φιλοτείμως, ὥ[στε καὶ] | καθ᾽ ἑκάστην ἀρχὴν τε[τειμῆσθαι] | τὸν Κολάλημιν ὑπὸ τῆς πόλ[εως] | καὶ ὑπὸ τῆς γερουσίας, τὸν ἔ[κγο|νον] προγόνων ἐνδόξων καὶ ἐ|κ τοῦ πρώτου τάγματος τ[ῆς | πόλεω]ς, ἀρετῆς ἕνεκεν); Bérard 1892, 444 no: 94; *TAM* II/3 1206 (Αὐρ(ήλιος) Πτολεμαῖος ὁ καὶ | Ζωσιμᾶς, υἱὸς Αὐρ(ηλίου) Ἀρτε|μιδώρου Πτολεμαίου, Φα|σηλείτης, νεικήσας πα[ί]δων πάλην ἐνδόξως ἀ|γῶνος Παλλαδείου πρώ|τως ἀχθέντος, οὗ ἐδωρή|σατο τῇ πόλει ἡ ἀξιολο|γωτάτη Αὐρηλία Ἀφφία Κ[ο]|λαλήμεος δὶς Ἐμβρό|μου δίς, Φασηλεῖτις, |ἄπτωτος ἀμεσολάβητος.); Bérard 1892, 445 no: 95; *TAM* II/3 1207 (Αὐρήλιον Κούγαν, υἱὸν | Αὐρηλίου Ὀνιάλλεος | τοῦ καὶ Πονεσέλμου | Κολαλήμεος, Φασηλί|την, νεικήσαντα ἀν|δρῶν πάλην| θέμιδος, ἧς κατέλι|πεν Εὐκρατίδας Ἀ|κρίτου δίς, Φασηλίτη[ς], | ἄπτωτον ἀμε[σο]|λάβητον); Şahin 1999, 45 no: 9 (ἀθλοχάρους ΟϹ[----] | *vac.* κῦδος | καὶ γενόμην Ϲ [----] | ἀλλ᾽ οὐ νῦν κείνων [----] | *vac.* ἔστην Γ[----] | ἀλλὰ πατρὸς [----] | *vac.* Βιεα Γ [---] | ἤτοι γὰρ παῖδε[ς] Λ [----] | ἅμα μισ[---] | τὸν πατέρα στε[----] |*vac.* ησεμ[----] | μάρτυς γοῦν ἐστ[ι---] | *vac.* ὄλβον ἀσι[----] | σημαίνων ἀρετ[ὴν----] | εἰ δ᾽ ἐθέλης καὶ γα[----] | ἀνδρῶν εἰμι πάλης [----]); Adak *et al.* 2006, 8 no: 5 ([- - - - -] συνστε[φθεὶς | νεικήσ]ας καθῶς τὸ π[λῆ|θος ἐπ]εβοήσατο θέ[μι|δος τὴ]ν ἀνδρῶν πάλ[ην, | ἧς κατέ]λιπεν Εὐκρατί[δας | Ἀκ]ρίτου β΄ Φασηλ[ίτης]); 9 no: 6 ([Αὐρ.] Κούγας Ὀνιάλλεος | [τοῦ κα]ὶ Πονεσέλμου Κολα|[λήμε]ος Φασηλείτης | [νε]ικήσας ἐνδόξως ἀν|[δρῶν πάλην τ]ὸν ἀγῶ|[να Παλλαδείου] θέμιδος, | [ἧς κατέλιπεν] ἡ ἀξιολο|[γωτάτη γυν]ὴ Αὐρ. *vac.* | [Ἀφφία Κολαλήμ]εος δὶς Ἐμ|[βρόμου δὶς Φασ]ηλεῖτις, | [λαβὼν ἆθλον τοὺ]ς ἀνδρί|[αντας]. *vac.*); 10 no: 7 (Παυλείνᾳ Σε|Βαστῇ); 11 vd. no: 8 ([. . . . . Ῥ]οῦφον | [τὸν κράτι]στον | [ἐπίτρο]πον Λυ|[κίας Παμ]φυλίας, | [Φαση]λεί|[των ἡ βου]λὴ καὶ ὁ | [δῆμο]ς τὸν εὐ|[εργέτ]ην ἐν πᾶ|[σιν]); 12 vd. no: 9 (Ὀπραμόαν Ἀπολλωνίου | δὶς τοῦ Καλλιάδου Ῥοδια|πολείτην καὶ Μυρέα καὶ | Φασηλείτην, πολε[ι]τευό|μενον καὶ ἐν τοῖ[ς κ]ατὰ | [Λυκί]αν πόλεσι π[άσ]αις, | [χαρισ]άμενον [καὶ τ]ῇ ἡμε|[τέρᾳ π]όλει εἰς διανομὴν | [καὶ] θεωρίας Ж μ[ύρ]ια δισχεί|[λι]α πεντακ[όσια]); 14 no: 10 (Αὐρήλιο[ν Πάνφιλον] | Ἀπολλω[νίου τοῦ] | Πίγρητο[ς, τὸν ἀξι]|ολογώτ[ατον Λυκι]|άρχην, ε[ὐεργέτην] | καὶ τῆς [ἡμετέ]|ρας πόλε[ως] |*vac.*ἡ βου[λὴ] | καὶ ὁ δῆ[μος]); 15 no: 11 ([Φαση]λιτῶν ἡ πόλι[ς | Φι]λοκράτην Ἀρχε|[πόλ]εος τοῦ Τει|[μάρ]χου, καθὼς ὁ | [πα]τὴρ αὐτοῦ Ἀρχε|[πο]λις διέθετο).

[20] Bayburtluoğlu 1983, 182. Söz konusu yazıtlar şunlardır: *TAM* II/3 1206-1207; Şahin 1999, 45 no: 9; Adak *et al*. 2006, no: 5, 6, 8, 10 ve 11.

Bu alanda 3 yazıt yeni bulunmuştur. Yeni bulunan yazıtlardan ilkinin yüzeyi çok yıpranmış olduğundan ayrıntılı bir çalışma gerektirmektedir. İkincisi ise adı yazıt üzerinde eksik, fakat baba ismi (Ὄβριμος) okunan birine ilişkin onurlandırma metni gösterir (No: 1). Diğer yazıt, üzerinde sadece halk meclisinin adının korunmuş olduğu bir fragmandır (No: 2).

Ana caddenin batı kenarında yer alan hamam kompleksinde yürütülen çalışmalarda daha önceden yayınlanmış olan iki yazıt yerlerinde tespit edilmiştir[21].

Akropolis'te yürütülen 2012 yılı çalışmalarında yayınlı 8 yazıt yerlerinde tespit edilip kayıt altına alınmıştır[22]. Bu alanda 1'i tam, 1'i fragman olarak iki yeni yazıt belgelenmiştir. İlk yazıt tiyatronun güneyinden *akropoli*se doğru devam eden merdivenlerin bitimindeki kule tarzı yapıda ikinci bir kullanıma tabi tutulmuştur. İkinci kullanımı sırasında üstü sıvanan blok boyanmış ve üzerine yeniden bir yazı yazılmıştır. Oldukça tahrip olan boya ve yazının korunması için müzeden iki uzman çağrılmış ve blok üzerindeki boyalı kısmın sağlamlaştırma çalışması yapılmıştır[23]. Söz konusu yazıtın ilk kullanımı ise, sıvalı üst yüzeyin altından tespit edilen kısımlara göre, daha önceden yayınlanmış yazıtlardan tanıdığımız, Phaselis'e iki agon vakfeden ve kentin önde gelen şahsiyetlerinden olan Aurelia Apphia için yazılmış bir onur yazıtı taşımaktadır. Aynı zemine farklı dönemlerde yazılmış her iki yazıt üzerindeki çalışmalar devam etmektedir (Fig. 1-2). Diğer yazıtın ise geç dönem karakteri gösteren beş harfi korunmuştur. Bu yazıt yeni bir sayısal fotoğraflama metodu olan *Reflectance Transformation Imaging* (*RTI*) yöntemi ile fotoğraflanarak yayınlanmıştır[24].

---

[21] Adak *et al.* 2006, 3 no: 1 (Σωτᾶς Ἑλλοκράτεος Ἁλίωι | καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς πᾶσι | *vac.* ἱερητεύσας Ἁλίου *vac.*); 6 no: 4 ([τὸν δεῖνα τοῦ δεῖνος | τοῦ Εὐκρατίδου, | Φασηλίτην, νεικήσαντα | ἀνδρῶν πάλην θέμιδος, | ἧς κατέλι]πεν ὁ πάππος | [αὐτοῦ Εὐκ]ρατίδας Ἀ[κρί]του | [τοῦ Ἀκρίτου] Φασηλείτης | [ἄπτωτον] ἀμεσολάβητον).

[22] *IGR* III 761; *TAM* II 1196 (Αὐ[τοκ]ράτορα Καίσαρα | Τίτον Αἴλιον Ἁδριανὸν | Ἀντωνεῖνον Σεβαστὸν | *vac.* Εὐσεβῆ *vac.* | Φασηλιτῶν ἡ βο[υ]λ[ή | καὶ ὁ δῆμος]); *IGR* III 762; *TAM* II/3 1198 (Αὐτοκράτορα | Καίσαρα | Μᾶρκον Αὐρήλι|ον Σεῦηρον | Ἀντωνῖνον | Εὐσεβῆ Εὐτυ|χῆ Σεβαστὸν | ἡ βουλὴ καὶ | ὁ δῆμος); Paribeni – Romanelli 1914, 185 no: 132; *TAM* II/3 1199 ([τ]ους δεσπότας τῆς | οἰκουμένης); Paribeni – Romanelli 1914, 185 no: 134; *TAM* II/3 1205 (ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμ[ος]); *TAM* II 1184 (Νίκανδρος ὁ Νικίονος | καὶ Πολυαίνετος | ὁ Πολυκάρτεος | τἀθαναίαι τᾶι Πολιάδι | ἀπὸ ναυτιλίας | δεκάταν ἀνέθεκαν); *TAM* II/3 1188 ([Αὐτοκράτορα Καί|σαρ]α Οὐεσπασιανὸν | Σεβαστόν, τὸν σωτῆρα τῆς *vac.* | [οἰκου]μένης Φασηλειτῶν ἡ βουλὴ | [καὶ ὁ δ]ῆμος διὰ Γναίου Αὐιδίου Κέλερος | [Φισκιλλί]νου Φίρμ[ο]υ, πρεσβευτοῦ ἰδίου | [καὶ ἀν]τιστρατήγου. *vac.*); *TAM* II/3 1204 (Αὐρηλίαν Βεττί|αν Εὐκρατίδου | τοῦ Ἀπελλᾶ Φαση|λεῖτιν, γυναῖκα σώφρο|να καὶ φίλανδρον καὶ | πρώτην τῆς πόλεως | γενομένην, ἱερασαμέ|νην τῶν θεῶν Σεβασ|τῶν εὐσεβῶς καὶ φι|λοτείμως καὶ τετει|μημένην, γυναῖκα γε|νομένην τοῦ ἀξιο|λογωτάτου Αὐρηλίου | Ζηνικέτου γ΄ Φασ[η]|λείτου παντάρχ[ον]|τος καὶ φιλοπάτ[ρι]|δος, Αὐ[ρ]ηλ(ία) Βεττία| Κο[λ]αλή[με]ος δὶς ἡ κ[αὶ] | Μυ[ρ]τ[ι]<λ>ὶς [Φ]ασηλεῖτις | τὴν γ<λ>υκυτάτην θυγ[α]|τέρ[α] μνήμης καὶ εὐ[νοί]|ας χάρ<ι>ν); Blackman 1981, 143 no: 1 (Διὸς | Βουλαίου).

[23] Arslan – Tüner Önen 2013, 82.

[24] Tüner Önen – Akçay 2014, 288-291: [----------] σύνπαντ[ος/ι------].

Fig. 1. *İkinci Bir Kullanıma Tabi Tutulmuş Yazıt*

Fig. 2. *Yazıt Ayrıntı*

Hadrianus Takı ve Güney Liman etrafında yapılan araştırmalarda 5'i yeni 4'ü yayınlı[25] 9 yazıt/yazıt parçası tespit edilmiştir[26]. Yeni yazıtlardan ikisi Roma İmparatoru Hadrianus'un M.S. 131-132 yıllarına denk düşen ikinci seyahatiyle ilişkili olarak imparatorun karısı Sabina ile kayınvalidesi Matidia'ya olan ithaf yazıtlarıdır[27]. Diğeri İmparator Lucius Aurelius Verus'un Doğu Seferi'yle ilintili bir onurlandırmadır. Bu alanda imparator Hadrianus'un söz konusu seyahatine yönelik kentte yürütülen imar faaliyetleri kapsamında yapılmış olan Hadrianus Takı arşitrav blokları üzerindeki ithaf yazıtının bir parçası olup bu adamaya yönelik önceki çalışmaları doğrulayan bir fragman da ele geçen yeni yazıtlar arasındadır. 2012 yılı Phaselis Antik Kenti ve Territoriumu Yüzey Araştırması sırasında bulunan ve Phaselis'teki Hadrianus Takı ile çevresindeki düzenlemelere ait olan söz konusu 2 yazıt ve 1 fragman 2013 yılında[28]; Lucius Verus'a ilişkin yazıt ise 2015 yılında yayınlanmışlardır[29].

Fig. 3. *Güney Limanda Devşirme Olarak Kullanılan Yazıtlı Kaide*

Güney Limanında, rıhtımın güçlendirilmesi için yapılan geç dönem duvarında devşirme olarak kullanılmış olarak tespit edilen son yeni yazıt ise (Fig. 3), deniz suyu dolayısıyla oldukça tahrip olmuştur. Söz

---

[25] *CIG* 4334; *IGR* III 760; *TAM* II/3 1187; Blackman 1981, 151 vd. no: 1 (Αὐτοκράτορι θεοῦ Τραιανοῦ Παρθικο[ῦ υἱῶι, θεοῦ] Νέρουαι υἱωνῶι, Τραι[α]νῶι Ἁδριανῶι Καίσαρι Ὀλυμπίωι | Σεβαστῶι ἀρχιερεῖ μεγίστωι δημαρχικῆ[ς ἐξουσίας τὸ] ιέ ὑπάτωι τὸ γ΄ πατρὶ πατ[ρίδ]ος τῶι σωτῆρι καὶ εὐεργέτηι τοῦ σύμ|παντὸς κόσ[μου] Φασηλιτ[ῶν ἡ β]ουλὴ καὶ ὁ δῆμος); *TAM* II/3 1189 ([Α]ὐτοκράτο[ρα Καίσαρα, θεοῦ Νέ|ρο]υα υἱόν, [Τραιανὸν Σεβαστὸν] | -----); 1190 (θεᾷ Πλωτείνῃ); Blackman 1981, 145 vd. no: 3 ([Αὐτοκράτορα Καίσαρα | Τραιαν]ὸν Δ[ακικόν | Π]αρθικὸν Φ[αση]|λειτῶν βουλὴ | καὶ ὁ δῆμος).

[26] Arslan – Tüner Önen 2013, 82.

[27] Phaselis'te Hadrianus'un kenti ziyaret etmesi nedeniyle hanedan üyelerine ithafen yazılmış iki yazıt bilinmekteydi. Bunlar Traianus'un karısı Plotina ve Hadrianus'un kız kardeşi Paulina içindi (*TAM* II 1190; Adak *et al*. 2006, 10 vd. no: 7). Yeni bulunan ithaflarla birlikte bu yazıtların sayısı dörde ulaşmıştır.

[28] Tüner Önen 2013, 93-106 (no: 1: Σαβείναι | Ἥρᾳ *vac.* Σεβ[σ|τῇ]; no: 2: Θεᾷ *vac.* Ματιδ[ίᾳ | Σεβ]α *vac.* σ[τῇ]; no: 3: Αὐτοκράτορι θεοῦ Τραιανοῦ Παρθικο[ῦ υἱ]ῶι, θεο[ῦ] Νέρουαι υἱωνῶι, Τρα[ια]νῶι Ἁδριανῶι Καίσα[ρ]ι Ὀλυμπίωι | Σεβαστῶι ἀρχιε[ρ]εῖ μεγίστωι δη[μ]αρχικ[ῆς ἐξου]σίας τ[ὸ] ιέ ὑπάτωι τὸ γ΄ πατρὶ πα[τρίδ]ος τῶι σωτῆρι καὶ εὐεργ[έ]τηι τοῦ σύμ|παντὸς κόσ[μου] *vac.* Φασηλιτ[ῶν ἡ βο]υλὴ καὶ ὁ δῆμος.

[29] Tüner Önen 2015, 972-979: Αὐτοκράτορι | Καίσαρι Λουκίῳ | Αὐρηλίῳ Οὐήρῳ | Σεβαστῷ πατ[ρὶ] | πατρίδος Ὀλ[υμ|π]ίῳ, σωτ[ῆρι τοῦ | κ]όσμου ὑπ[ὲρ] | τῆς ἐπιβάσεω[ς | α]ὐτοῦ Φασηλι|[τ]ῶν ἡ βουλὴ κα[ὶ] | ὁ δῆμος.

konusu yazıt 2015 yılı çalışmaları kapsamında RTI metoduyla fotoğraflanıp yeniden değerlendirilecektir.

2013 Yılı Çalışmaları

2013 yılı araştırmaları kapsamında 5'i yeni 8 yazıt tespit edilmiştir[30]. Söz konusu yazıtlardan üçü E. Kalinka tarafından 1944 yılında *TAM* II/3 cildinde 1185, 1195 ve 1208 numaraları ile yayınlanmıştır[31]. Kalinka 1185 ve 1208 nolu yazıtların tiyatronun batısında, *akropolis*'in kuzey ucu yakınında *-A theatro ad occidentem prope marginem arcis septemtrionalem inter rudera-* bulunduğunu kaydetmiştir (Fig. 4-5). Fakat alanda yapılan araştırmalarda söz konusu iki yazıt, Kalinka'nın not ettiği konumda bulunamamıştır. 1968/9 yılında kentte epigrafi çalışması sürdüren Blackman'ın de özellikle vurguladığı gibi Kalinka, *TAM* II/3'de yayınladığı Phaselis yazıtlarının lokalizasyonları konusunda büyük oranda eksik ve hatta yanlış yönlendirici bilgilendirmelerde bulunmuştur. Bundan dolayı bu yazıtlar Blackman tarafından da yeniden bulunamamıştır[32]. Kalinka'nın eserinde söz konusu yazıtların resimleri de verilmemiş, sadece çizimleri yapılmıştır.

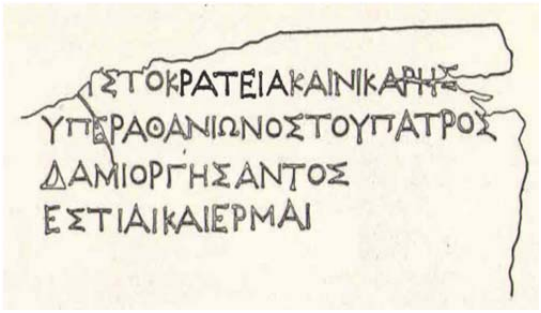

Fig. 4. *TAM II 1185*

Fig. 5. *TAM II 1208*

Akropolis üzerinde yürüttüğümüz çalışmalarda her iki yazıt da *akropolis*'in batı eteklerinde, tiyatronun yaklaşık 120 - 130 metre kadar güney-güneybatısında konumlanan, içerisinde ve yakınında daha önceden yayımlanmış olan Zeus Boulaios, imparatorlar Vespasianus ve Caracalla ile evrenin efendilerine ait yazıtların yer aldığı alanda bulunmuştur. *TAM* II/3 1185 nolu yazıt Hestia ve Hermes için bir adak yazıtı taşır (Fig. 6). Olumsuz hava şartları dolayısıyla yazıt yüzeyinin çok aşındığı tespit edilmiştir. 1195 nolu yazıt ise Tyndaris isimli bir Phaselis'li bayanın imparator Hadrianus'u onurlandırma yazıtını taşır. 1208 nolu yazıtın yüzeyi de oldukça aşınmıştır, bu sebeple içeriği tam olarak anlaşılamamıştır (Fig. 7). Aşınmalar dolayısıyla okunamayan söz konusu yazıtlar üzerinde 2015 araştırma sezonunda *RTI* metodu ile fotoğraflama çalışmaları yürütülerek, içeriklerinin kontrol edilmesi ve gerekli *corrigendum* (düzeltme) ve *addendum*'ların (eklemeler) yapılması planlanmaktadır.

---

30 Arslan – Tüner Önen 2014, 193 vd.

31 *TAM* II/3 1185: [Ἀρ]ι̣στοκράτεια καὶ Νικάρης | ὑπὲρ Ἀθανίωνος τοῦ πατρὸς | δαμιοργήσαντος | Ἑστίαι καὶ Ἑρμᾶι.; 1195: [Αὐτοκράτορα | Καίσαρα] | θ̣εοῦ Τ̣ραιαν̣[οῦ] | Παρθικοῦ υἱό[ν] | θεοῦ Νέρουα {ι} | υἱωνόν, Τραιανὸν̣ | Ἁδριανὸν Σεβασ|τόν, Ὀλύμπιον | σωτῆρα τῆς | οἰκουμένης | Τυνδαρὶς Διο|τείμου τοῦ φύσει | [Γν(αίου)] Λικιννίου, Μάρκου | [υἱο]ῦ, Ῥουφείνου.; 1208: Ἀ̣ν̣τ̣ώ̣[- - - -] | τ̣(?)ὸν α̣μον[- -]Ο[- - -] | Ζή̣γ̣ωνι [- - - -] | Ἀθανα[- - - -].

32 Blackman 1981, 139.

Fig. 6. *Hestia-Hermes için Adak Yazıtı* (TAM II/3 1185)

Fig. 7. *TAM II/3 1203*

2013 araştırma sezonunda *akropolis*'in güneybatı etekleri üzerinde arkaik dönem harf karakteri gösteren ve dor diyalektinde yazılmış bir adak yazıtı tespit edilmiştir. Yazıtın içeriğine göre, Euphanes isimli bir vatandaş sahip olduklarının 1/10'unu Athena Polias'a verdiğini beyan eder. Söz konusu yazıt 2015 yılında tarafımızdan yayınlanmıştır[33]. Bu yazıt Phaselis kentinde şimdiye kadar bulunmuş en erken yazıttır. Bu durum Phaselis'in gerçekten de Arkaik Dönem bir kent olduğunu somut olarak belgelemekte ve bölgenin yerleşim tarihini değerlendirme konusunda kesin sonuçlara ulaşılması hususunda çok değerli katkılar yapmaktadır. Aynı yıl içinde akropolis üzerinde bulunan diğer bir yazıt ise kim olduğu tespit edilemeyen bir imparatora ithaf edilmiş ve arşitrav blokları üzerine yazılmış bir ithaf yazıtı taşır (Fig. 8). Tam olarak tümlenemeyen söz konusu yazıt 11 parçadan oluşur.

Fig. 8. *Kim Olduğu Tespit Edilemeyen bir İmparatora Yapılan İthaf Yazıtının Fragmanları*

Akropolis üzerinde yürütülen çalışmalarda yazıtlı bir heykel kaidesinin üst kısmı tespit edilmiştir (No: 3). Söz konusu fragman, daha önce Kalinka tarafından yayınlanan ve Tyndaris isimli bir Phaselis'li bayanın imparator Hadrianus'u onurlandırma yazıtını taşıyan yazıtın (*TAM* II/3 1195) yakınında bulunmaktadır. Yayınlı yazıtın ilk iki satırının eksik olması ve her iki kaidenin ölçülerinin birbirini tutması, yeni bulunan parçanın *TAM* II/3 1195 nolu yazıtın üst parçası olduğunu düşündürmektedir.

[33] Tüner Önen – Yılmaz 2015, 121- 131: Ἀθαναίαι Πολιάδι | Εὐφάνης Χρυσία | ἀνέθηκε χρημάτων | δεκάταν εὐξάμενος.

Fig. 9. *M.S. III-IV. Yüzyıla Tarihlendirilen Yazıt*

Ana caddede yürütülen çalışmalarda ise, sütun formlu bir stel üzerinde, ortografik açıdan değerlendirildiğinde M.S. III. yüzyılın son çeyreği ile M.S. IV. yüzyıla tarihlenebilecek harf karakterleri gösteren yeni bir yazıt tespit edilmiştir. Yazıt yüzeyi oldukça aşınmış olduğundan, söz konusu yazıt üzerinde değerlendirme çalışmaları devam etmektedir.

2013 araştırma sezonunun son buluntusu ise Güney Liman'da, geç dönemde yapılan rıhtım yapısında devşirme malzeme olarak kullanılan bir agon yazıtı taşıyan heykel kaidesidir. Söz konusu yazıt Eukratidas'ın kente vasiyet ettiği agonda düzenlenen yarışları kazanan birininin onurlandırılmasını içerir (No: 4).

2014 Yılı Çalışmaları

2014 yılı epigrafi çalışmaları Kuzeydoğu Nekropolis, Merkesi Liman ve çevresi, Ana Cadde ve Güney Liman ile *akropolis*'te devam ettirilmiştir[34]. *Nekropolis*'te tespit edilen 3 yazıtın 2'si Blackman tarafından 1981 yılında yayınlanmıştır[35]. Kuzey *nekropolis*'te tespit edilen son yazıt ise tarafımızdan yeni bulunmuştur (No: 5). Askeri liman olarak adlandırılan Merkezi Liman ile *aquaeductus* arasındaki alanda yer alan ve muhtemelen de depo olarak planlanmış yapı kalıntıları arasında sürdürülen çalışmalarda ise Serapion isimli bir Phaselis'linin babası ile birlikte temelinden itibaren inşa ettirdikleri bir meskene ilişkin yazıt tespit edimiştir (No: 6). *Akropolis* üzerinde, 2005 yılında yayınlanmış olan Apollon Iatros'a adanmış adak yazıtı yeniden bulunarak yerinde fotoğraflanmış ve envanterlenmiştir[36]. 2014 yılı araştırmalarında son olarak tiyatronun skene binası kalıntıları arasında daha once Bérard[37] tarafından yayınlan ve muhtemelen tiyatronun inşa yazıtına ait olabilecek yazıt parçası bulunmuş ve envanterlenmiştir. Yazıtta okunan *API* harflerinin de Καίσαρι kelimesinin son üç hecesine ait olma ihtimali yüksektir.

Yeni Yazıtlar

No: 1- Obrimos Oğlu […]ara[t]os İçin Onurlandırma

2012 yılı araştırmaları sırasında kent limanı girişinde ana caddenin batı kenarındaki basamaklı kısımda bulunmuş, kireçtaşından heykel kaidesi. Sadece sağ bölümü korunmuş, köşelere köşe akroterleri işlenmiş ve üstten (muhtemelen alttan da) profillendirilmiştir. Üzerinde kısmen 3

---

34 Arslan – Tüner Önen 2015, 205 vd.

35 Blackman 1981, 147 no: 6: Ἐλπιδη̣[φόρ]ος . . Ε. . . . Ο. . . . ΗΛΗ | π̣ο̣σι [. . .[c.8] Ὀλυμπ]η̣ν̣ὸ̣ς [κα]τεσ[κ]ε[υ]α|σεν [τ]ὸ ἀνγ[εῖο]ν̣ [- -- - - -] τε [. .[5-6] . .] | μηνατι ἑαυτῷ̣ κ̣α̣ὶ̣ [γυναικὶ καὶ τέκνῳ Εὐ] τυχιανῷ̣ ΛΕΛ[. . .[c.5] . .]σ[- - - - - - - - Ὀ | λυμπηνῇ̣ καὶ τ[έ]κνο̣ι̣ς̣ ἐ[ξ ἀυτῶν μό]νο[ις]· | ἐπὶ τῷ̣ μηδένα ἕ[τερ]ο[ν] ο̣[ἰξει]ν̣ ἐ[ξ]ο[υ]|σίαν κ̣η̣δεῦσαι [τι]ν[α,- - - - - - - - - - - - - - - . | ἐά[ν] δέ [τ]ι[ς] εὐ[ρεθείη] τ[ινα] τ̣[ιθ]ῶν, ἀ|π̣ο̣δ̣[ώ]σει ἰε[ρ]ω[τάτῳ φίσκῳ] . σ [. . . .]σια. 149 vd., no: 9: Ἡ̣ρ̣ό̣φ̣ι̣λ̣ος ΑΝ..Ο. ..... . Ο̣Α̣Σ̣ | Δ̣ΕΜ̣Ε̣ κατέσκ[ευασ]α τὸ α̣[νγε]ῖον | μ̣[οι] καὶ γυναικὶ μου [κ]α̣ὶ̣ τέ<κ>ν̣[ῳ] | Ἡροφίλῳ καὶ γυναικὶ [τ]οῦ Ἡ|ροφίλου Ἰόλ̣η̣ καὶ τ̣ο̣ῖ̣ς̣ τέ̣[κ]νοις | Ἀ̣μ̣μ̣ίᾳ καὶ Ἡροφίλῃ [ἄ]λλῳ | δὲ ο̣υ̣[δ]ενί . εἰ δὲ τις [ἄ]λλος | ἐνκη̣δευθείη ἀποτείσε | [τῇ̣ γλ]υ[κ]υτάτῃ πατρίδι πρὸς | τε[ίμο]ν Ж πεντακόσια.

36 Adak *et al.* 2006 no: 2: […]γένης | [Κλ]εόμβροτος | Κλέανδρος | παῖδες Κόπριος | Ἀπόλλωνι Ἰατρῶι.

37 Bérard 1982, 443 no: 92: API.

satır yazıt korunmuştur. Yazıtın buraya nereden getirildiği bilinmemekle birlikte, diğer heykel kaideleri gibi Güney Limanı'ndan getirilmiş olma olasılığı bulunmaktadır.

Yük.: 0,55 m.; Gen.: 0,49 m.; Der.: 0,43 m.; Harf Yüksekliği: 0,026-0.028 m.

[Αὐρήλιον . . . . .]άρα[τ]ον Ὀβρίμου [Φα-]
[σηλείτην τὸν καὶ Ἡ]ρόφιλον Κατάγρα[φος]
[--------- Φασηλ]είτης[----------]
[----------]

Falanca oğlu Phaselis'li Katagrafos
Obrimos oğlu Aurelius ……aratos'u?
namı diğer Herophilos'u ……
(onurlandırdı).

Tarih: M.S. II-III. yüzyıl.

Str. 1:İlk satırda kırık kısımdan sonra korunan APA.ON harfleri, *accusativus casus*ta bir şahıs ismine işaret etmektedir. Burada Δαμάρατος ya da Νυμφάρατος isimleri söz konusu olabilir. Zira her iki isim kentin Hellenistik Dönem sikkeleri üzerinde belgelenmiştir[38]. Bu isimler dışında Δημάρατος, Ἑρμάρατος, Εὐάρατος, Νικάρατος ve Πολυάρατος isimleri de olasılıklar arasında sayılabilir[39].

Obrimos isminin Lykia, Pamphylia, Kilikia ve Karia'daki kullanımı için bk. *LGPN* VB s.v. Ὄβριμος.

Str. 2: Bu satırda korunan ilk harfler –ΡΟΦΙΛΟΝ- da yine *accusativus casus*ta bir şahıs ismine işaret etmektedir. Söz konusu isim muhtemelen onurlandırılan şahsın ikinci ismi, yani lakabı olmalıdır. Burada Ἡρόφιλος dışında Μητρόφιλος, Πατρόφιλος ve Ανδρόφιλος isimleri de düşünülebilir[40]. Ἡρόφιλος ismi daha önceden kentten tanındığı için tercih edilmiştir[41].

Söz konusu lakabı takip eden harfler -ΚΑΤΑΓΡΑ– bir alt satırda *nominativus casus*ta verilen Φασηλ]είτης ethnikonundan dolayı aynı casusta bir isme aittirler. Κατάγραφος ismi daha önceden Lykia kenti Oinoanda'da iki yazıtta belgelenmiştir[42]. Bu satırda Ἡ]ρόφιλον'un Ν'sü ile

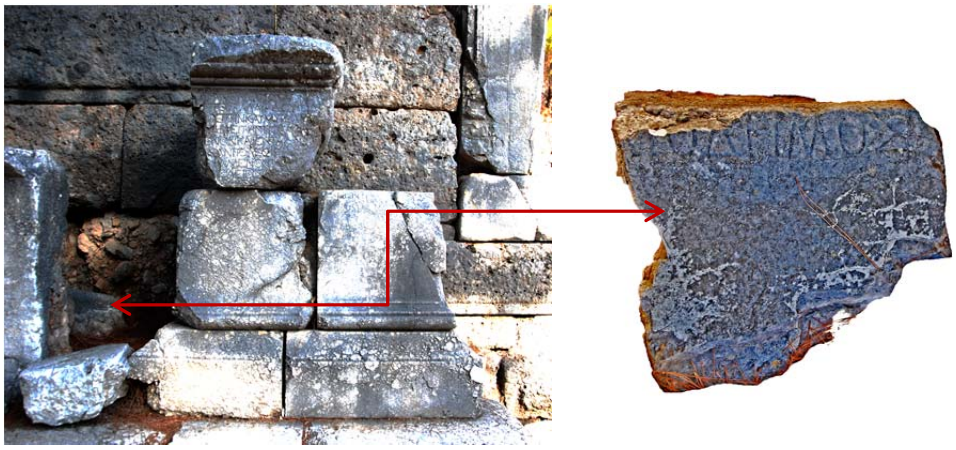
[38] Heipp-Tamer 1993, 124 seri 8d ve no: 347.
[39] Diğer olasılıklar için ayrıca bk. Dornseiff – Hansen 1957, 287.
[40] Diğer olasılıklar için ayrıca bk. Dornseiff – Hansen 1957, 257.
[41] Blackman 1981, 149 vd. no: 9.
[42] *IGR* III 499; Holleaux 1886, 234 no: 14.

Κατάγραφος'un Κ'sı ve son isimdeki Γ ve P harfleri ligatür (-) oluştururlar.

No: 2- Fragman

2012 araştırmaları sırasında, *Tetragonal Agora* kapısının güney kısmında, Opramoas yazıtının arkasında bulunmuştur. Her yönden kırık olan parça, bir onur ya da ithaf yazıtının son satırına ait harfleri taşımaktadır.

Yük.: 0,27 m.; Gen.: 0,36 m.; Der.: 0,16 m.; Harf Yüksekliği: 0,045-0,050 m.

[----------]

[ἡ βουλὴ κ]αὶ ὁ δῆμος

No: 3- Yazıtlı Heykel Kaidesi

Akropolis'in güneybatı köşesinde, Güney Liman'a hakim bir konumda yer alan ve Doğu Roma Hıristiyanlık Dönemi'ne tarihlenen bazilikal planlı klise yapısının güney nef duvarının hemen yakınında bulunmuştur. Kireç taşından profilli ve köşeleri akroterli, alttan ve yanlardan kırık heykel kaidesinin üst kısmı. Sağ ön köşeye ait parça da hemen yanında bulunmuştur. Alt kısımdadübel deliği var. Tek satır yazıtı korunmuştur.

Yük.: 0,40 m.; Gen.: 0,57 m.; Der.: 0,54 m.; Harf Yüksekliği: 0,05 m.

Batı kısımlarda istinat duvarlarıyla güçlendirilmiş bir düzlük üzerinde bulunan klisenin söz konusu istinat yapısı, *akropolis*'in bu kısımdaki dik yamacı dolayısıyla zaman içinde çökmüştür. Kilisenin yamaca çökmüş kalıntıları arasında bulunan ve bir heykel kaidesinin yazıtlı bölümüne ait parçanın yeni bulunan fragmanın alt kısmı olduğu düşünülmektedir. Zira her iki yazıt hemen hemen aynı boylam üzerinde bulunmaktadır. Bazilikanın çöken kısmında bulunan yazıt daha ön-

ceden yayınlıdır (*IGR* III 758; *TAM* II/3 1195). Söz konusu kaide parçasının boyutları (gen.: 0,58 m.; der.: 0,55 m.; harf yüksekliği: 0,05 – 0,055 m.), üzerinde bulunan dübel deliği ve ilk iki satırının bulunmayışı bu düşünceyi doğrulamaktadır.

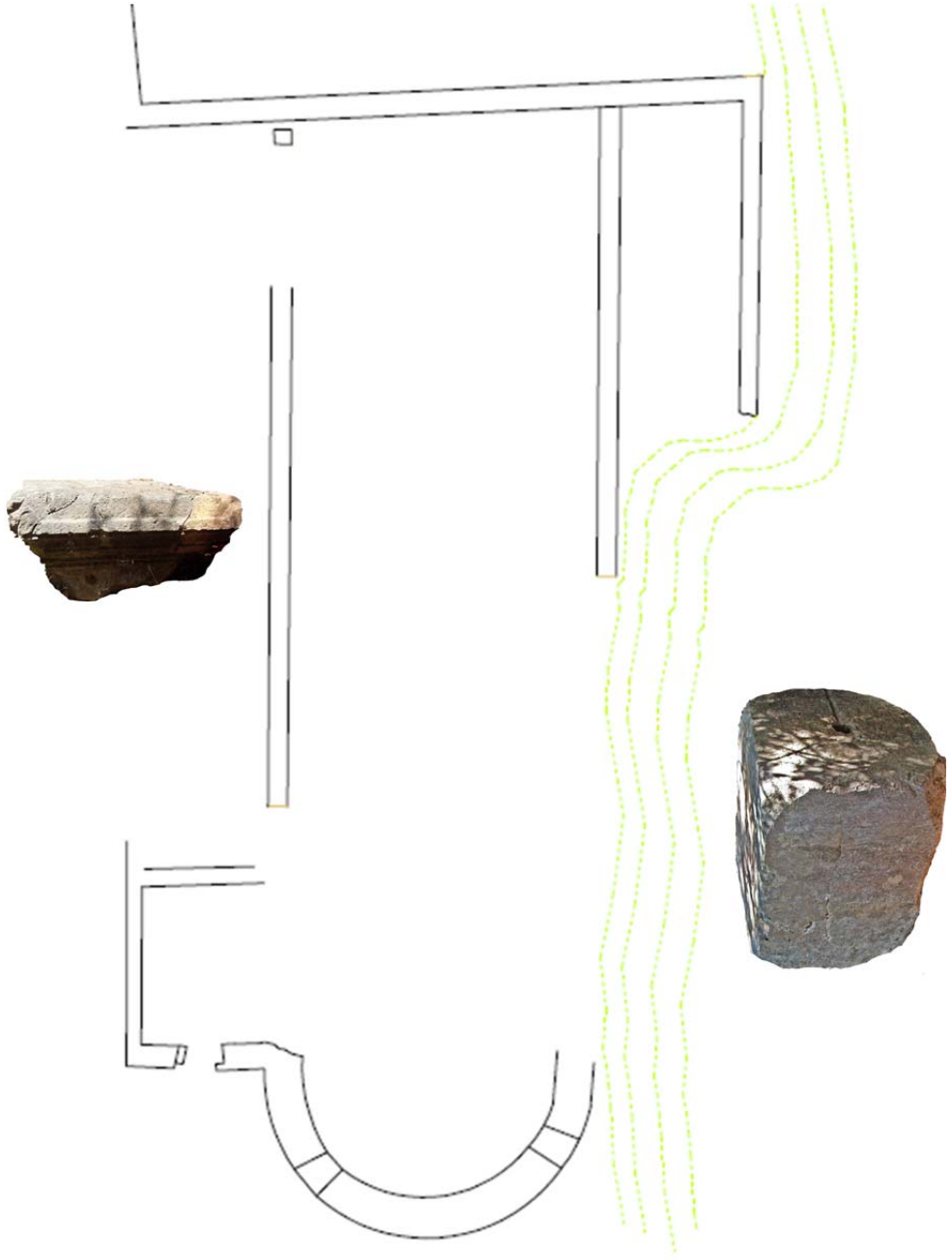

Fig. 10. *Akropol Bazilikası* (Çizim: Yalçın Mergen)

Söz konusu yazıtta Phaselis'in önde gelen hayırhahlarından Tyndaris isimli Phaselisli bir kadın, imparator Hadrianus'u onurlandırır[43]. Buna göre yazıt tam olarak şu şekilde tamamlanabilir:

[43] Krş. Tüner Önen 2008, 319 vd.

[Αὐ]τοκράτο[ρα]
[Καίσαρα]
θεοῦ Τραιαν[οῦ]
Παρθικοῦ υἱό[ν],
θεοῦ Νέρουα {ι}
υἱωνόν, Τραιανὸν
Ἁδριανὸν Σεβασ-
τόν, Ὀλύμπιον,
σωτῆρα τῆς
οἰκουμένης,
Τυνδαρὶς Διο-
τείμου τοῦ φύσει
[Γν(αίου)] Λικιννίου, Μάρκου
[υἱο]ῦ, Ῥουφείνου.

Tanrısal Traianus Parthicus'un oğlu, Tanrısal Nerva'nın torunu, evrenin kurtarıcısı İmparator Caesar Traianus Hadrianus Augustus Olympios'u, Marcus tarafından evlat edinilen Gnaius Licinius oğlu Dioteimos Rufinus'un kızı Tyndaris (heykelini dikerek onurlandırdı).

Söz konusu heykel adamasını yaptıran Tyndaris'in İmparator Hadrianus'a ithafen Phaselis'teki *Tetragonal Agora*'yı da yaptırdığı bilinmektedir (*TAM* II/3 1194). Tyndaris üzerinde imparatorun heykeli bulunan bu kaideyi de imparatorun doğu seyahatine yönelik olarak aynı dönemde yaptırmış olmalıdır. Roma imparatorluk döneminde kentlerin önde gelen ailelerinin bayan fertlerinin böylesi kamusal işlere girişmesi oldukça sık karşılaşılan bir durumdur. Perge'de Plancia Manga ve Attaleia'da Iulia Sancta bu duruma örnek olarak verilebilir.

No: 4- Agon Yazıtı

Kalker taşından, üst yarısından kırılmış, alttan profilli kaide. Güney limanda rıhtımın güçlendirilmesi için yapılan geç dönem duvarında devşirme olarak kullanılmış.

Yük.: 0,78 m.; Gen.: 0,52 m.; Harf Yüksekliği: 0,030-0,038 mm.

.....
. . θέμιδος, [ἧς κ]
ατέλιπεν τῇ πό-
4 λει Εὐκρατίδας Ἀρι-
στονίκου δὶς
Φασηλείτης,
συνγενὴς αὐτοῦ,
8 τὸν ἐκ τῆς νείκης
ἀνδριάντα τῇ πα-
τρίδι.

Aristonikos oğlu Aristonikos'un oğlu, kendisinin de akrabası olan Phaselis'li Eukratidas'ın miras bıraktığı themis'in -------- [müsabakasını kazanan, Falanca oğlu Falanca…..], *müsabakadan kazandığı heykeli vatana* (adadı).

Kentten ele geçen yazıtlardan Phaselis'te iki agon kutlandığı bilinmektedir: Παλλάδειος (*TAM* II/3 1206 ve Adak *et al*. 2006, 9 vd. no: 6) ve Θέμις (*TAM* II/3 1207 ve Adak *et al.* 2006, 6 no: 4; 8 no: 5). Her iki agon da kentin ileri gelen iki şahsiyeti tarafından vakfedilmişlerdir. Bunlardan Παλλάδειος'u Aurelia Apphia; Θέμις'i ise Akritos oğlu Eukratidas bağışlamıştır. Bu yazıtla kente agon vakfedenlerin sayısı üçe yükselir.

Yazıtın üst yarısı kırık olduğundan, söz konusu yarışmanın hangi kategoride olduğu okunamasa da, kentte düzenlenen diğer yarışmaların atletizim (γυμνικός) ve güreş (πάλη) dalında yapılmış olması[44], buradaki müsabakanın da bu dallardan birinde -büyük olasılıkla da ya yetişkin erkekler ya da çocuklar kategorisindeki güreş müsabakasında- kazanılmış olabileceği ihtimalini güçlendirir.

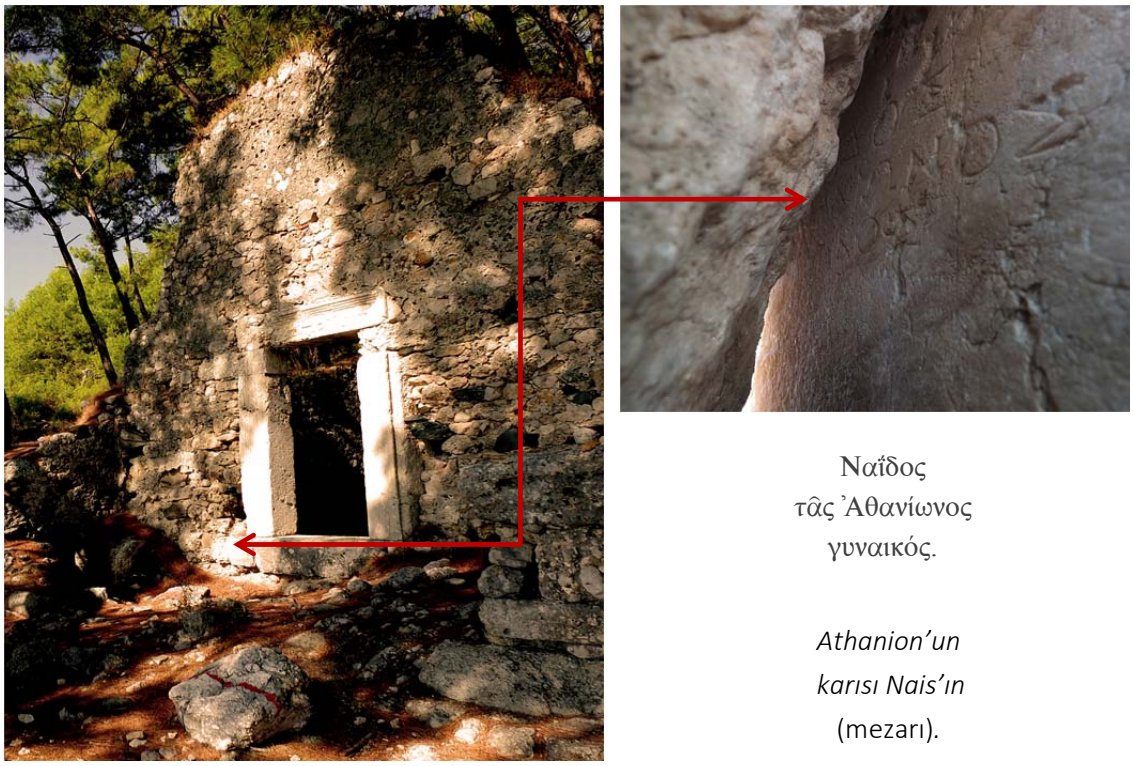
Str. 3-4: Agonu vakfeden Eukratidas'ın ismi kentten daha önce de belgelenmiştir. Kente yine *themis* türünde -yani ödülü (θέμα) olan- bir agon vakfeden Akritos oğlu'nun adı da Eukratidas'tır. Fakat Aristonikos ismi ilk olarak belgelenmektedir. Ἀριστόνικος isminin bölgedeki kullanımı için bkz. *LGPN* VB, 57 *s.v.* Ἀριστόνικος.

No: 5- Nais'ın Mezar Yazıtı

2014 yılı araştırmaları sırasında tespit edilen mezar steli, kuzey nekropolis alanı içerisinde, kuzey limandaki mendireğin karşısına düşecek konumda bulunan iki katlı geç dönem yapısının kapı eşiğinde devşirme olarak kullanılmıştır. Mermere yakın nitelikli bir kireçtaşından yapılmıştır ve sol alt köşeden kırık durumdadır.

Yük.: 0,38 m.; Der.: 0,44 m.; Harf Yüksekliği: 0,015-0,020 mm.

[44] Kentte düzenlenen agonlar hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Tüner Önen 2008, 170 vd.

Ναΐδος
τᾶς Ἀθανίωνος
γυναικός.

Athanion'un
karısı Nais'ın
(mezarı).

Tarih: Harf karakterleri (Ξ - Ν) dolayısıyla M.Ö. IV yüzyıl

Str. 1: Ναΐς ismi daha önce Phaselis'te bulunan ve Attaleia'ya taşındığı bildirilen, fakat şu an için yeri bilinmeyen bir mezar yazıtında belgelenmiştir (*TAM* II/3 1217). Söz konusu ismin bölgedeki kullanımı için bk. *LGPN* VB, 309 *s.v.* Ναΐς.

Str. 2: Ἀθανίων ismi Dor formunda yazılmıştır[45]. Bu isim Phaselis'te yine Dor diyalektinde verilmiş ve M.Ö. IV. yüzyıla tarihlenen başka bir yazıtta daha geçmektedir (*TAM* II/3 1185). Yeni bulunan yazıtta mezar sahibinin kocası olarak geçen şahıs ile bu yazıtta geçen şahıs aynı kişi olabilir, zira her iki yazıt da erken dönem harf karakterleri göstermesinin yanı sıra Dor diyalektinde yazılmışlardır. Daha önceki yazıttan anlaşıldığı üzere Athanion Phaselis kentinin en önemli memuriyeti olan ve yıla ismini veren *demiourgos'luk*[46] görevini üstlenmiştir. Söz konusu yazıtta Athanion'un *Aristokrateia ve Nikares* adlarındaki iki oğlunun babaları için Hestia ve Hermes'e adakta bulundukları görülür.

---

45 Dor diyalektinde α'nın η ile yer değiştirmesi için bk. Buck 1955[3], 21 ve 37.

46 Bu memuriyet kenti temsil eder ve din ile hukuki alanlarda yetkilidir. İlk olarak Arkaik Dönem'de Hellas ana karasında ortaya çıkmış ve özellikle büyük kolonizasyon hareketi sırasında yayılmıştır. Koloniyi kuran anakent *demiourgos*'luk yapacak memuru seçerek koloniye göndermiştir. *Demiourgos* bu çerçeve içinde *eponym* bir memuriyet olarak görülmüştür. Fakat antikçağ boyunca farklı zamanlar ve farklı yerler için farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu kelimenin ortaya çıkışı, anlamları ve kullanımları için bk. Schoeffer 1901, 2856-2862; Jeffery 1973/74, 319-330; Baltes 1999, 446-448. Yetkileri ve sorumlulukları için bk. Veligianni-Terzi 1977, 131 vdd. Phaselis'teki *demiourgos*'luk memuriyetinin de *eponym* bir memuriyet olarak hizmet görmesi hakkında ayrıca bk. Veligianni-Terzi 1977, 127.

No: 6- İnşa Yazıtı

2014 yılı araştırmaları sırasında Askeri Liman olarak adlandırılan Orta Liman ile *aquaeductus* arasındaki alanda yer alan ve muhtemelen depo olarak planlanmış yapı kalıntıları arasında sürdürülen çalışmalarda bulunmuştur. Söz konusu yazıt kireçtaşından dikdörtgen bir blok üzerine işlenmiş tabula ansata içerisine kazınmıştır. Söz konusu yazıtın 1992 yılında Antalya Müzesi tarafından yürütülen temizlik ve çevre düzeni çalışmaları sırasında da görüldüğü kaydedilmiştir[47].

Yük.: 0,58 m.; Gen.: 1,12 m.; Der.: 0,30 m.; Harf Yüksekliği: 0,027-0,030 mm.

Tarih: Harf karakterleri dolayısıyla M.S. III. yüzyıl.

Σεραπίων δὶς Φασηλείτης τὴν οἰκίαν κατεσκεύασα ἀπὸ θεμελίων μετὰ καὶ τοῦ γενομένου πατρός μου Σεραπίωνος	*Ben Serapion'un oğlu* *Phaselis'li Serapion* (bu) *ikametgahı* *temellerinden itibaren* *öz babam Serapion ile birlikte yaptırdım.*

Söz konusu yazıt Sarapion isimli bir Phaselislinin, kendisiyle aynı adı taşıyan babası ile birlikte bir ikametgah inşa ettirdiklerini kaydeder. Fakat yazıtın buluntu yeri *in situ* olmadığı için söz konusu ikametgahtan ne çeşit bir mekan anlaşılması gerektiği konusu net değildir. Zira kelime anlamı olarak ἡ οἰκία ile aynı manada -yapı, ev, konut, ikametgah, yurt… *etc.*- kullanılan ὁ οἶκος kelimesinin bazen bir mezar yapısını karşıladığı görülmektedir (krş. *TAM* II/1 350; *IvKibyra* 281, 296, 351. *etc.*). Fakat burada söz konusu olan yazıtta gömüye ilişkin herhangi bir emarenin olmaması ve yazıt taşıyıcısının genel durumu, bu yazıtın bir mezar yazıtından ziyade inşa yazıtı olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir.

Hem yazıtı yazdıran şahsın hem de babasının adı olarak geçen Serapion (Σεραπίων) adı Phaselis'te ilk kez belgelenmektedir. Söz konusu ismin bölgede kullanımı için bk. *LGPN* VB, 382 *s.v.* Σεραπίων.

[47] Atila *et al.* 1994, 430 vd.

Yayınlı Yazıtlara İlişkin *Addenda* et *Corrigenda*

TAM II/3 1202

İlk olarak 1892 yılında Bérard, 1944 yılında Kalinka tarafından yayınlanan[48] ve kentin önde gelenlerinden biri olarak kentte pek çok memuriyette bulunmuş VI. Kolalemis'in onurlandırılmasına ilişkin yazıt üzerinde yapılan çalışmalarsırasında, bazı bölümlerin yanlış okunduğu ya da tamamlandığı tespit edilmiştir.

Str. 3: Bu satırı Bérard με[γίσ]ταις; Kalinka ise πέμ[π]ταις olarak deşifre edip tamamlamışlardır; fakat bu satırda açıkça πένπταις okunmaktadır[49].

Str. 4: Kalinka bu satırda Kolalemis'in babasının ismini Ἐξακέ[στου] olarak okuyup tamamlamıştır, fakat burada çok açık bir şekilde ἑξάκις Φασηλεί|[την] okunmaktadır. Yerel bir isim olan Kolalemis ismine bugüne kadar sadece Phaselis ve teritoryumunda rastlanmıştır[50].

Str. 10/11: Bérard ve Kalinka bu satırda [ἱερα]τεύσαντα tamamlamasını yapmışlardır; fakat bu satırda da çok açık bir şekilde πρυτανεύσαντα καὶ ταμιε[ύ|σ]αντα okunmaktadır.

Gephyra II, 6 vd. No: 4

Büyük hamamın Paleastra duvarında devşirme olarak kullanılan ve 2005 yılında yayınlanan söz konusu yazıt, estampajı üzerinde yapılan çalışmalar ve yeni bulunan bir agon yazıtından edinilen bilgiler ışığında yeniden gözden geçirilmiştir. Bunun sonucunda 2 ve 3. satırda düzeltmeler ve eklemeler yapılmıştır.

Yeni Fotoğraf

1984 Yılında Çekilen Fotoğraf

Yeni fotoğraftan da açıkça görüldüğü üzere 2. satırın sonunda ΑΡΙΣΤΟ harfleri çok nettir.

2 Εὐκ]ρατίδας Ἀριστο-
3 [νίκου δὶς] Φασηλείτης

---

[48] Bérard 1892, 443 vd. no: 93 str. 3-4: καὶ ταῖς με[γίσ]ταις τειμαῖς | [Κ]ολ[ά]λη[μι]ν Ἐξακέ̣[στου?]; str. 10-11: [βου]|λῆς καὶ [ἱερα]τεύσαντα καὶ [πρυτα|νεύσα]ντα δίς, γενόμενον δὲ καὶ; *TAM* II/3 1202 str. 3-4: καὶ ταῖς πέ̣μ̣[π]ταις τ̣ει[μ]αῖ[ς] | [Κ]ολά̣λη[μι]ν Ἐξακέ̣[στου]; str. 10-11: [βου]|λῆς καὶ [ἱερα]τεύσαντα καὶ [πρυτα|νεύσα]ντα δίς, γενόμενον δὲ καὶ.

[49] Beşli onurlandırma için krş. *TAM* II/3 905 V B 3.

[50] Krş. *TAM* II/3 1200, 1202, 1204, 1206, 1207, 1210; *SEG* VI 735; XLII 1440, 1442.

Buna göre bu yazıtta söz konusu olan Eukratidas, bizim Phaselis'ten daha önceden tanıdığımız ve *themis agonu*'nu vakfeden Akritos oğlu Akritos'un oğlu Phaselis'li Eukratidas[51] değil; Aristonikos oğlu Aristonikos'un oğlu Eukratidas'tır (krş. yuk. no: 4).

[51] *TAM* II/3 1207 str. 7-9: θέμιδος, ἧς κατέλι|πεν Εὐκρατίδας Ἀ|κρίτουδίς, Φασηλίτη[ς]; Adak *et al.* 2006, 8 no: 5 str. 5-6: [ἧς κατέ]λιπεν Εὐκρατί[δας | Ἀκ]ρίτου β΄ Φασηλ[ίτης]).

BİBLİYOGRAFYA

Adak *et al.* 2006	M. Adak – N. Tüner Önen – S. Şahin, "Neue Inschriften aus Phaselis". *Gephyra* 2 (2006) 1-20.
Adalya	*Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı*. İstanbul.
AE	*L'Année Épigraphique*. Paris 1888 -.
Anmed	*Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri*. İstanbul.
Anti 1923	C. Anti, "Esplorazioni Archeologiche nella Licia e nella Pamfilia". *MonAL* 29 (1923) 657-786.
Arch. Class.	*Archaelogica Classica. Rivista della Scuola nazionale di Archeologia Rome*. Rome.
Arslan – Tüner Önen 2013	M. Arslan – N. Tüner Önen, "2012 Yılı Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu Yüzey Araştırması". *AST* 31/1 (2013) 78-89.
Arslan – Tüner Önen 2014	M. Arslan – N. Tüner Önen, "Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2013". *Anmed* 12 (2014) 189-195.
Arslan – Tüner Önen 2015	M. Arslan – N. Tüner Önen, "Phaselis ve Teritoryumu Yüzey Araştırması 2014". *Anmed* 13 (2015) 198-207.
Atila *et al.* 1994	İ. A. Atila – S. B. İzgiz – B. Karakurt, "1992 Yılı Phaselis Çevre Düzeni ve Temizlik Çalışmaları". Ed. T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, *IV. Müze Kurtarma Kazılar Semineri 26-29 Nisan 1993 Marmaris.* Ankara (1994) 429-455.
Baltes 1999	M. Baltes, "Demiourgoi (2)". *DNP* 3 (1999) 446-448.
Bayburtluoğlu 1983	C. Bayburtluoğlu, "1982 Phaselis Kazısı Raporu". *KST* V (1983) 181-189.
BCH	*Bulletin de Correspondance Hellénique*. Paris.
Beaufort 1818	F. Beaufort, *Karamania or a Brief Description of the South Coast of Asia Minor and of the Remains of Antiquity*. London 1818.
Bechtel – Collitz 1899	F. Bechtel – H. Collitz, *Sammlung der Griechischen Dialektinschriften III*. Göttingen 1899.
Benndorf – Niemann 1884	O. Benndorf – G. Niemann, *Reisen in Lykien und Karien*. Wien 1884.
Bérard 1890	V. Bérard, "Le Consul Voconius Saxa". *BCH* 14 (1890) 643-645.
Bérard 1892	V. Bérard, "Inscriptions d'Asie Mineure (2)". *BCH* 16 (1892) 417-446.
Bezzenberger 1880	A. Bezzenberger, *Beiträge zur Kunde der İndogermanischen Sprachen. Volume 5*. Göttingen 1880.
Blackman 1973	D. J. Blackman, "Recent Epigraphical Discoveries at Phaselis". Ed. Anonymos, *Akten VI. Intern. Kongresses für Griechische und Lateinische Epigraphik München 1972*. *Vestigia* XVII. Münich (1973) 566-568.
Blackman 1981	D. J. Blackman, "The Inscriptions". Ed. J. Schäfer, *Phaselis. Beiträge zur Topographie und Geschichte der Stadt und ihrer Häfen*. Tübingen (1981) 138-163.
Buck 1955[3]	C. D. Buck, *The Greek Dialects. Grammar Selected Inscriptions Glossary*. Chicago 1955[3].
Buren 1908	A. W. van Buren, "Inscriptions from Asia Minor, Cyprus and the Cyrenaica". *JHS* 28 (1908) 180-201.
CIG	*Corpus Inscriptionum Graecarum*. Berlin 1825-1877.
DNP	*Der Neue Pauly*. Stuttgart 1996-.
Dornseiff – Hansen 1957	F. Dornseiff – B. Hansen, *Rückläufiges Wörterbuch der Griechischen Eigennamen.* Berlin 1957.
EA	*Epigraphica Anatolica. Zeitschrift für Epigraphik und Historische Geographie Anatoliens.* Bonn.
Fellows 1839	C. Fellows, *Journal Written during an Excursion in Asia Minor 1838*. London 1839.
Gephyra	Gephyra. *Zeitschrift fur Geschichte und Kultur der Antike auf dem Gebiet der Stigen Turkei*. İstanbul.
Heipp-Tamer 1993	C. Heipp-Tamer, *Die Münzprägung der Lykischen Stadt Phaselis in Griechi-*

	scher Zeit. Saarbrücken 1993.
Hirschfeld 1874	G. Hirschfeld, *Vorläufiger Bericht über eine Reise im Südwestlichen Kleinasien I*. Berlin 1874.
Holleaux 1886	M. Holleaux, "Inscriptions d'Oenoanda". *BCH* 10 (1886) 216-235.
IGR III	*Inscriptiones Graecae ad res Romanas Pertinentes*. Paris 1906.
IK	*Inschriften Griechischer Städte aus Kleinasien*. Bonn 1972-.
IvKibyra	*Die Inschriften von Kibyra*. *Teil I. IK* 60. Ed. T. Corsten. Bonn 2002.
Jeffery 1973/74	L. H. Jeffery, "Demiourgoi in the Archaic Period". *Arch. Class.* 25/26 (1973/74) 319-330.
JHS	*Journal of Hellenic Studies*. London.
Judeich 1892	W. Judeich, *Kleinasiatische Studien, Untersuchungen zur Griechisch-Persischen Gesichte des IV. Jhdts v. Chr*. Marburg 1892.
KST	*Kazı Sonuçları Toplantısı*. Ankara 1980-.
LGPN VB	*A Lexicon of Greek Personal Names. Vol. VB: Coastal Asia Minor: Caria to Cilicia.* Eds. J.-S. Balzat, R. W. V. Catling, É. Chiricat – F. Marchand. Oxford 2013.
MJH	*Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi / Mediterranean Journal of Humanities*. Antalya.
MonAL	*Monumenti Antichi Publicati per Cura Della Reale Accademia dei Lincei*. Rome.
Paribeni – Romanelli 1914	R. Paribeni – R. Romanelli, "Studii e Ricerche Archeologiche nell'Anatolia Meridionale". *MonAL* 23 (1914) 5-274.
Petersen – von Luschan 1889	E. Petersen – F. von Luschan, *Reisen in Lykien Milyas und Kibyratis Reisen im Südwestlichen Kleinasien II*. Wien 1889.
RE	*Paulys Real-Encyclopadie der Classischen Altertumswissenschaft*. Stuttgart (Munchen).
von Schoeffer 1901	V. von Schoeffer, "Demiurgoi". *RE* IV/2 (1901) 2856-2862.
Şahin 1999	S. Şahin, "EMA I: Inschriften aus Pamphylien und Lykien". *EA* 31 (1999) 40-52.
SEG	*Supplementum Epigraphicum Graecum.*
TAM	*Tituli Asiae Minoris.* Wien.
Tüner Önen 2008	N. Tüner Önen, *Phaselis Antik Kenti ve Teritoryumu.* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi. Antalya 2008.
Tüner Önen 2013	N. Tüner Önen, "Hadrians Reisen im Östlichen Mittelmeer Anhand Neuer Inschriften aus Phaselis*". Adalya* XVI (2013) 93-106.
Tüner Önen 2015	N. Tüner Önen, "Lucius Verus'un Doğu Seferine İlişkin Phaselis'ten Yeni Bir Belge". Eds. B. Takmer, E. N. Akdoğu Arca – N. Gökalp Özdil, *Vir Doctus Anatolicus. Studies in Memory of Sencer Şahin. Sencer Şahin Anısına Yazılar.* İstanbul (2015) 972-979.
Tüner Önen – Akçay 2014	N. Tüner Önen – A. Akçay, "Phaselis Kentinin Su Teminine İlişkin Gözlemler ve Dijital Epigrafi Çalışmaları". *MJH* IV/2 (2014) 279-292.
Tüner Önen – Yılmaz 2015	N. Tüner Önen – F. Yılmaz, "A New Athena Polias Votive Inscription from the Phaselis' Acropolis". *Adalya* XVIII (2015) 121-131.
Veligianni-Terzi 1977	C. Veligianni-Terzi, *Damiurgen. Zur Entwicklung einer Magistratur.* Griechenland 1977.